

Катерина Черній,
здобувачка магістерського рівня вищої освіти,
Людмила Давидова,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент.

*Навчально-науковий інститут філології та журналістики
Житомирського державного університету імені Івана Франка*

ЧУТЛИВІ ГРУПИ НАСЕЛЕННЯ В ЖИТОМИРСЬКИХ ЗМІ: ДОТРИМАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ СТАНДАРТІВ ТА ЕТИЧНИХ НОРМ

Кричущі заголовки та сенсації – речі, за якими женуться сучасні журналісти, іноді навіть не замислюючись про наслідки та не переймаючись морально-етичною складовою. Найчастіше приводами для подібних ажіотажних матеріалів стають конфліктно-чутливі теми, наприклад: різні види дискримінації, домашнє насильство, алко- чи наркозалежність, досить актуальною нині є тема переселенців, біженців, постраждалих унаслідок російсько-української війни. Усе це є частиною нашого життя і чудовим інфоприводом для ЗМІ. Проте не всі редакції та журналісти розуміють, як правильно писати на такі теми та яким чином необхідно працювати з людьми, які належать до вразливих груп населення. Вкрай важливим таке питання є й на місцевому рівні, коли мова йде про локалізовані в конкретному регіоні засоби масової інформації. Саме з огляду на це актуальною є тема дотримання професійних стандартів та етичних норм при висвітленні інформації, що стосується чутливих груп населення.

Питання «чутливої» журналістики або створення «адекватного» та коректного контенту неодноразово піднімалося журналістами та медіакритиками у дослідженнях. Зокрема, ГО «Інститут масової інформації» провів низку моніторингових досліджень, що стосувалися висвітлення конфліктно-чутливих тем у ЗМІ, дотримання етичних норм та професійних стандартів у роботі з подібними матеріалами [1, 2, 4, 7]. Журналістка Олександра Горчинська спільно з Міжнародним благодійним фондом «Альянс громадського здоров'я» опублікувала матеріал «Особливості висвітлення життя ключових груп населення», що містить рекомендації з використання етичної лексики у ЗМІ [3]. Проте, що стосується саме наукових досліджень українського медіапростору на предмет дотримання професійних стандартів та етичних норм при висвітленні чутливих тем, то їхня кількість мізерна. Переважно вони представлені у збірнику «Людина в українському суспільстві в системі цінностей прав людини: сучасний вимір медіадіяльності» (Київ, 14 травня 2021 р.) [5].

То що таке «вразливі групи населення» та хто саме підпадає під ці категорії? Згідно із Законом України «Про соціальні послуги» від 17.01.2019 № 2671-VIII, вразливі групи населення – особи/сім'ї, які мають найвищий ризик потрапляння у складні життєві обставини через вплив несприятливих зовнішніх та/або внутрішніх чинників [8]. Л. Стожок пропонує наступне визначення соціально-вразливих верств населення – це ті «індивіди або соціальні групи населення, що мають більшу, ніж інші ймовірність зазнати негативних впливів соціальних, екологічних факторів чи захворюти» [9, с. 356].

ЗМІ, будучи одним із основних механізмів впливу та формування суспільної думки, задоволення інформаційних потреб споживачів, відіграють вкрай важливу роль у

питанні створення «толерантно здорового» середовища для людей, що належать до певних вразливих категорій або спільнот. Проте, у зв'язку із збільшенням кількості матеріалів на чутливі теми та підвищенням зацікавленості аудиторії у контенті такого роду одними з найсерйозніших проблем є дотримання професійних стандартів та етичних норм під час висвітлення чутливих тем.

Для дослідження цього питання на регіональному рівні ми обрали наступні ЗМІ Житомирської області: Суспільне, Житомир.info, Рупор Житомира, Житомир-Експрес. Завдяки методам моніторингу та аналізу [6] досліджено контент, що публікувався на інформаційних порталах та сайтах зазначених ЗМІ на предмет дотримання професійних стандартів та етичних норм під час висвітлення тем, що стосуються вразливих груп населення. Вибірка аналізованих матеріалів є власне випадковою та охоплює часові межі 2020–2023 рр. У ході аналізу було встановлено, що в житомирських медіа мали місце мова ворожнечі, матеріали з коментарями фейкових експертів, об'єктивація у відверто недоречних формах, у публікаціях на тему насильства щодо жінок зафіксовано приклади перекладання вини на жертв.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. #Мама у всьому винна. Як онлайн-медіа висвітлюють материнство та батьківство. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/mama-u-vsomu-vynna-yak-onlajn-media-vysvitlyuyut-materynstvo-ta-batkivstvo-i43771> (дата звернення: 29.11.2022).
2. Вежа чорного дерева: як українські друковані та інтернет-ЗМІ висвітлюють чутливі теми. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/articles/veja-chornogo-dereva-yak-ukrajinski-drukovani-ta-internet-zmi-visvitlyuyut-chutlivi-temi-i559> (дата звернення: 29.11.2022).
3. Горчинська О. М. «Особливості висвітлення життя ключових груп населення. Рекомендації для ЗМІ»: методичний посібник. Київ, 2021. 58 с.
4. Лише 5% матеріалів в українських ЗМІ присвячені вразливим групам населення – ІМІ. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/news/lishe-5-materialiv-v-ukrajinskih-zmi-prisvyacheni-vrazlivim-grupam-naselennya-imi-i13506> (дата звернення: 29.11.2022).
5. Людина в українському суспільстві в системі цінностей прав людини: сучасний вимір медіадіяльності: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 14 травня 2021 р.). Київ: Інститут журналістики, 2021. 342 с.
6. Методологія моніторингу конфліктно-чутливого висвітлення проблем соціальних груп, дотичних до конфлікту, в українських телевізійних ЗМІ. Координатор проєктів ОБСЄ в Україні, ГО «Телекритика». Київ, 2015. 12 с.
7. Нахабні біженці та русофобія. Що не так з новинами про переселенців в українських медіа. Інститут масової інформації. URL: <https://imi.org.ua/monitorings/nahabni-bizhentsi-ta-rusofobiya-shho-ne-tak-z-novinamy-pro-vpo-v-ukrayinskyh-media-i45151> (дата звернення: 29.11.2022).
8. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. №2671-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> (дата звернення: 28.11.2023).
9. Стожок Л. Г. Соціальна вразливість та її особливості в період кризи. Формування ринкової економіки: зб. наук. пр.; М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»; редкол.: О. О. Беляєв (відп. ред.) [та ін.]. Київ : КНЕУ, 2010. Спец. вип. Соціально-трудова відносина: теорія та практика : у 3 т. Т. 2. С. 353–361.